

Sklepno poglavje monografije prinaša kratek zgodovinski razvoj slovenskega ozemlja v različnih zgodovinskih obdobjih in državah. Poseben pečat in čar knjigi prispevajo in bogatijo kratki zapisi, pesmi, verzi, spomini in črtice pa tudi časopisni zapisi domačih pesnikov, literatov in pripovedovalcev, zlasti Metoda Jakopa in Jerneja Borovnika, ki bogatijo vmesne sklope poglavij in preženejo tudi marsikatero suhoparnost zgodovinskih zapisov.

Monografijo krasi tudi bogata slikovna oprema, fotografije, zemljevidi naselij, gradov, skupinskih

slik, zaslužnih posameznikov in društvenih fotografij. Primanjkljaj obsežne kronike o Frankolovem pa je morda premalo razdelan in opredeljen del virov in literature, zlasti področje arhivskega gradiva. Knjigo lahko uvrstimo v sklop slovenske krajevne zgodovine, ki je bila v preteklosti večkrat prezrta, v sedanjem času pa vedno bolj stopa v ospredje raziskovanja, za kar so največkrat zaslužni domači lokalni raziskovalci zgodovinske dediščine, ki so v domače okolje tudi vpeti na različnih področjih in v društvenem življenju.

Matej Ocvirk

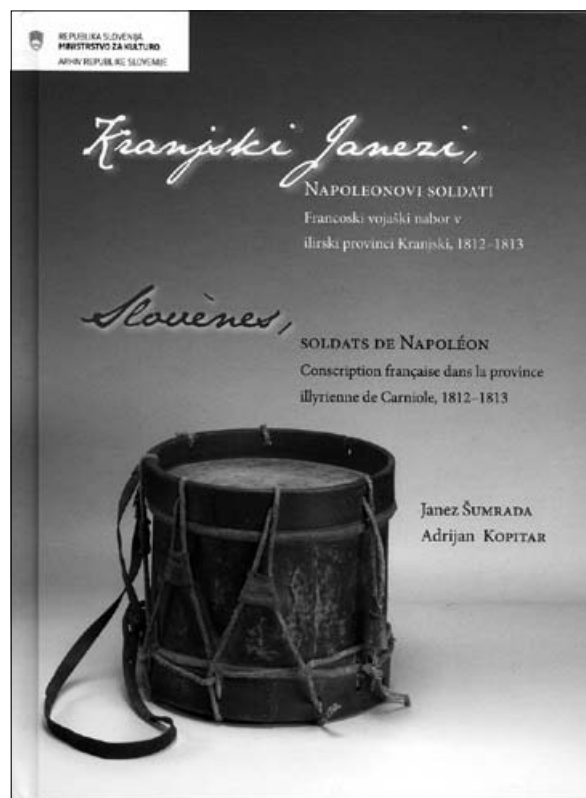
Ugovarja zaradi šepavosti*

Janez Šumrada, Adrijan Kopitar: *Kranjski Janezi, Napoleonovi soldati. Francoski vojaški nabor v ilirski provinci Kranjski 1812–1813*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2018. 496 strani (+ DVD).

Delo Janeza Šumrade in Adrijana Kopitarja, katerega glavni del prinaša objavo podatkov o 6.382 vojaških obveznikih iz glavne naborniške knjige za Kranjsko v 4 zvezkih, je zelo obsežna in temeljita objava vira, ki bo s svojimi podatki zagotovo izborna gradivo za zgodovinarje, geografe, rodoslovce, antropologe, zgodovinarje medicine in slaviste.

Svoj dolgotrajen projekt sta avtorja zastavila kot oblikovanje obsežne baze podatkov, pridobljenih s transliteracijo in prevodom popisnega gradiva, čemur so sledili obdelava ter zbirni izračuni.

V uvodu se bralec seznanja z avstrijskim naborniškim sistemom in organiziranjem vojaških enot v slovenskih deželah, po tem, ko je bila leta 1771 uvedena splošna vojaška obveznost s sprva dosmrtnim služenjem, čemur je leta 1802 sledilo znižanje na 10 (pehota), 12 (konjenica) oziroma 14 let službe (za topništvo). Nadaljnje reforme so znova

znižale čas vojaške službe za vse na 14 (med letoma 1811–1845), 8 (1846–1866) in končno na 3 leta (1866–1914). Avtorja pojasnita še pojem nabornih okrajev in gosposk ter polkovna območja, opišeta pa tudi razliko med različnimi vejami oboroženih sil – črno vojsko (*Landsturm*), domobranstvom (brambovstvom; *Landwehr*) in redno avstrijsko vojsko.

Uvodni zgodovinski pregled nadaljujeta z obdobjem po bitki pri Slavkovu (Austerlitz) ter pri-

* Vpis iz popisa, v monografiji na strani 145.

ključevanjem napoleonskih osvojitvev italijanskemu kraljestvu, oblikovanjem kraljeve dalmatinske legije in istrskega bataljona ter formiranjem Ilirskih provinc.

Prvi nabor v Ilirskih provincah, ki ga je razpisal guverner Marmont kot šef civilne uprave in vojaški poveljnik, je leta 1811 zajel 4.000 nabornikov med 18. in 40. letom, številne nabornike pa je pognal v beg in skrivanje, pri čemer so jim grozile stroge kazni.

Z nadaljevanjem Napoleonovih vojaških podvigov je postalo nujno nadomeščanje izgub (zlasti v Rusiji), naslednji nabor pa je potekal že popolnoma v duhu francoske zakonodaje, ki je v Ilirskih provincah v celoti veljala od 1. januarja 1812.

Osrednji vir za preučevanje tega nabora je prav pričujoči generalni seznam, ki ga za celotno ilirsko Kranjsko sestavljajo 4 knjige za kopensko vojsko, ki so jih vodili po distriktih: Postojna (1. knjiga), Kranj (2.), Ljubljana (3.) in Novo mesto (4.).

Čeprav zna biti listanje po posameznih rubrikah popisa – teh je bilo 26, zelo zanimivo (še zlasti seveda tistih rubrik, v katerih so popisovalci vpisovali svoje mnenje ali izjave nabornikov), nas na »prvo žogo« pritegnejo običajni podatki o najpogostejših priimkih (Novak, Zupančič, Zupan), osebnih imenih (Janez, Jožef, Anton), imenih očetov (Matevž, Janez, Jurij) in mater (Marija, Uršula, Neža).

Iz sumarnega dela izvemo še, da je bila zahtevana višina za nabornike nad 1,488 m, največ premajhnih pa je bilo med distrikti v postojnskem in med kantoni v Moravčah.

Seveda v popisu ne manjkajo zunanji znaki nabornikov (lasje, obrvi, čelo, oči, obraz, polt), posebni znaki (kozavost, brazgotine, bradavice, znamenja, pege), podatki o poklicu in opombe (zdravstveno stanje, uporništvu, družinske razmere).

Od skupno 6.382 vpisanih na naboru, je bilo 906 potrjenih (sposobnih), 717 napoteni (vključenih v enote), 189 nabornikov pa je pobegnilo. Najbolj uporniški so bili v Kranju.

Precej nabornikov je bilo določenih v rezervu zaradi premajhne višine, rezervisti pa so postali tudi edinci ali prvorojenci vdov.

Zelo zanimive so opombe o zdravstvenem stanju, kjer beremo o oprostitev zaradi šepavosti, invalidnosti (nog), slabovidnosti, poškodb rok, golšavosti, božjasti, slaboumnosti, kile, včasih pa naletimo tudi na formulacije, kakor npr. *»se pritožuje zaradi epilepsije/kile/ploskih nog/gnojnih čirov/bolehnosti«*.

Da samopoškodovanje iz koristoljubja ni nekaj novega, nam potrdi naslednja odločitev nabornega sveta: *»poslati ga k rovokopačem, ker si je odrezal prvi členek desnega kazalca. Napoten v 6. pionirsko četo v Alessandrio«* (str. 146).

Kaj torej reči o »Kranjskih Janezih«? Zanimiva in koristna knjiga za vse, ki se ukvarjajo z zgodovino Kranjske v začetku 19. stoletja in za vse, ki iščejo svoje vezi s preteklostjo ali pa preprosto radi polistajo po straneh, polnih usod malih ljudi v prelomnih časih. Dejstvo, da je knjiga dvojezična (slovensko-francoska) pa odpira avtorjema in njenemu delu tudi pot na tuji trg.

Aleksander Žižek